

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4239>
2. Моца А. А., Моца В. В. Права людини в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*. 2022. № 4 (22). С. 280–291.
3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 25.10.2023)
4. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 20. Ст. 99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.10.2023)
5. Clarifying communication Regarding derogation measures. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2022/CN.65.2022-Eng.pdf> (дата звернення: 25.10.2023)

Базиляк Ірина Олегівна,
*здобувачка ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ*
Науковий керівник:
*Кривицький Юрій Віталійович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРИВАТИЗАЦІЯ В'ЯЗНИЦЬ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В енциклопедичній юридичній літературі під тюрмою (від давньонім. *turm*, старофранц. *toirn* – коло, розташування, розміщення), в'язницею розуміється місце (установа, будівля) відбування покарання, що пов'язане з ізоляцією засудженого від суспільства. Про місця ув'язнення згадується в історичних і нормативно-правових джерелах найдавніших часів. Тюремне ув'язнення застосовувалося в Китаї ще за 2600 р. до н. е. Спочатку тюрма використовувалася як місце тримання ув'язнених (злочинців, військовополонених, боржників) або як місце їх допиту та виконання тілесних покарань. Перебування у в'язниці було тимчасовим – до з'ясування вини чи

до початку екзекуції. Згодом ув'язнення в тюрмі стало мірою запобіжного заходу до розгляду справи в суді. Таке ув'язнення супроводжувалося накладанням кайданів, приковуванням до стіни в підвальних приміщеннях державних, оборонних споруд (замків, веж тощо). За Середньовіччя широко практикувалося тримання полонених, боржників, злочинців у монастирських келіях, баштах фортець, замків, міських ратуш. З XVI ст. тюремне ув'язнення застосовується як основний і як додатковий види покарань.

Першою тюрмою, що використовувалася як місце відбування покарання у вигляді позбавлення волі, була в'язниця в Лондоні (house of correction – виправний будинок), збудована 1550 р. У XVII ст. у країнах Західної Європи стали дедалі частіше застосовувати тюремне ув'язнення, почали розрізняти його види, ввели систему строків покарання. У 1775 р. в англійському м. Генті споруджено першу в'язницю, завданням якої стало виправлення засуджених осіб.

З визначенням виправних функції тюрми як місця позбавлення волі виокремилися види режимів тюремного тримання, що ґрунтувалися на класифікації засуджених за їх віком, статтю, суспільною занедбаністю і небезпечністю, фахом тощо. Відтоді виокремилися і кілька напрямів дослідження тюремних проблем, які стали базою розвитку самостійної галузі юридичної науки – тюремознавства. Предметом її вивчення є, зокрема, проблеми тримання засуджених у в'язницях, їх класифікація, умови тримання залежно від режиму ув'язнення, матеріального та медичного забезпечення засуджених [1, с. 162].

Загальний стан тюремної інфраструктури в Україні є незадовільним. Ув'язнені перебувають у тісних камерах, мають обмежений доступ до свіжого повітря. Прогулянкові майданчики для довічно ув'язнених мають вигляд кімнат розміром не більше 10 квадратних метрів із решітками замість стелі. Завдяки підтримці волонтерів, засуджені мають певні можливості для проведення часу з користю. Це, наприклад, бібліотеки, молитовні кімнати. У деяких колоніях дозволено використовувати комп'ютер, за додаткову плату користуватися Інтернетом та мати можливість вільно телефонувати.

Існує проєкт Міністерства юстиції України, за ідеєю якого, в засуджених є можливість жити в камерах з кращими умовами, за додаткову плату від близьких і рідних. Ми можемо відслідкувати тенденцію деякого покращення стану добробуту в'язнів, але все ж є низка мінусів, які аж ніяк не сприяють їхньому перевихованню. На наше переконання, досить важливо те, в яких умовах відбувають своє покарання люди. Певний клас осіб, які перебувають у колоніях, упродовж свого життя не бачили інших можливостей, окрім як вести розгульний спосіб життя, або ж завдавати шкоду іншим. А якщо під час відбування покарання не показати засудженим, що існує й інший варіант розвитку майбутнього, після виходу на волю в них не залишиться іншого вибору, крім як вчинити злочин знову, та повернутися назад до в'язниці. Зазвичай, колишнім злочинцям складно пройти інтеграцію в суспільство, а життя ув'язненого є єдиним відомим для них [2].

У процесі гуманізації суспільства та зміни ролі держави наявна

переорієнтації у визначення сутності функцій сучасної правоохоронної та пенітенціарної систем [3, с. 8]. До прикладу, розглянемо досвід створення «найгуманнішої в'язниці світу» Галден, що розташована в Норвегії. Її ідея полягає не в ув'язненні, а в реабілітації злочинців. Тюремний комплекс побудований за допомогою таких матеріалів як скло, корок, дерево. Достатня кількість вікон допомагає в достатній кількості отримувати доступ до сонячного світла. А дерева, які ростуть на території, мають психологічний вплив, який розмиває кордон між свободою та несвободою. В'язні мають доступ до активної діяльності, яка знижують агресію, в комфорті для себе комунікують з іншими та працівниками. Це й справді підвищило рівень безпеки. Як наслідок, лише 20% в'язнів у Норвегії повертаються до в'язниці протягом двох років. Для порівняння, у США цей показник сягає 50–60% [4].

В Україні окрім функціонуючих закладів з недостатніми умовами проживання існує більше 30 закритих і законсервованих установ, утримання яких завдає державі значних збитків у розмірі кількох мільйонів гривень на рік. Ці кошти могли б йти на розвиток пенітенціарної системи України та покращення умов утримання ув'язнених. До того ж, щорічно Україна сплачує багатомільйонні компенсації позивачам до Європейського суду з прав людини через неналежне утримання людей, і викликає незадоволення українських правозахисників.

Уже в 2021 р. у Міністерстві юстиції України вели мову, про можливість приватизації недіючих закладів. Такі території є привабливими для інвесторів з декількох причин. Насамперед, багато місць утримання засуджених мають вигідне розташування, мають значні за розмірами території. Як приклад, розглянемо Ірпінський виправний центр (№ 132). Він розташований у двох кілометра від столиці. Загальна площа території складає 8,3 га. Наявні необхідні комунікації у вигляді опалення, водопостачання, електрики та каналізації. А залізничні шляхи поруч дозволять майбутньому власнику цього об'єкта організувати чудові логістичні послуги. Поруч з виправним центром є велика паркова зона, збудовані нові багатоповерхові будинки, що робить це місце чудовим варіантом для забудови.

Згідно з нормами затвердженого державного бюджету станом на 2021 р. передбачається, що доходи від приватизації в'язниць будуть розподілятися за пропорцією 70/30, де 70% отриманого потраплять до спеціального фонду, що крім розвитку тюремної інфраструктури, забезпечить будівництво нових закладів, які дозволять утримувати засуджених у гідних, людських умовах, покращать умови праці для персоналу Державної кримінально-виконавчої служби та забезпечать безпеку суспільства; інші 30% стануть загальним доходом до бюджету держави. Приватизація дасть можливість поступово вивести в'язниці з центральних частин міст у промислову зону, почнеться будівництво слідчих ізоляторів на околицях.

Розглянемо досвід інших країн. До прикладу, приватні тюрми виникли у США в кінці 1780-х років, після перемоги над Великою Британією у війні за незалежність. Ця практика поширилася вже після Громадянської війни 1861–1865 рр. У плантаторів півдня, які не мали рабів через поразку у війні,

бракувало робочої сили. Місцеві тюрми були переповнені, а в період занепаду коштів на їх утримання не було. Зважаючи на це, у травні 1868 р., у штаті Джорджія місцевий губернатор Т. Раджер передав приватним компаніям 100 ув'язнених представників негроїдної раси. Компанії зобов'язувалися забезпечувати засуджених харчуванням і житлом. Умови життя в'язнів були складними, тому невдовзі померло 16 людей. Незважаючи на цей факт, ця система стала дієвою. Тому вже в 1869 р. керівництво штату передало в «оренду» ще близько 400 засуджених, які працювали на будівництві залізниці. Приватні власники зобов'язувалися утримувати ув'язнених не гірше, ніж у державній тюрмі, але в реальності вони тяжко працювали за їжу, мінімальний одяг і місце в бараці. Штат Джорджія, який постраждав через війну, почав збагачуватися саме за рахунок таких угод. За перших п'ять років штат заробив 35 тисяч доларів. А у 1876 р. була укладена угода на 20 років із сумою в 500 тисяч доларів. У 1908 р. через активні протести і тенденцію до гуманізації суспільства ці угоди заборонили.

Повернення до ідеї приватних тюрем відбулося у 1970-х роках. Тоді президент США Р. Ніксон почав боротьбу з наркокартелями, які заповнили країну з Латинської Америки. Внаслідок цього, протягом 1980-х років, число засуджених за розповсюдження наркотиків сягнуло півмільйона людей, через міграцію з півдня загострювалась криміногенна ситуація. В умовах ідеологічного протистояння з Радянським Союзом, величезних видатків на армію та озброєння, адміністрації президента Р. Рейгана довелося обмежувати кошти на фінансування тюрем. Уже в 1984 р. розпочала роботу приватна компанія Corrections Corporation of America, яка займалася управлінням в'язницями. Компанія одразу отримала притулок для нелегальних мігрантів з Мексики та Куби у Х'юстоні, штат Техас. У 1986 р. цією компанією була збудована в'язниця для малолітніх, а ще через шість років – в'язниця суворого режиму. На теперішній час по всій країні у приватних тюрмах перебуває близько 10% ув'язнених.

Окрім Сполучених Штатів, приватні в'язниці існують у Великій Британії та Австралії. У 2004 р. парламент Ізраїлю теж підтримав такий законопроект, однак у 2009 р. Конституційний Суд скасував це рішення, зумовлюючи своє рішення тим, що право на ув'язнення, є прерогативою виключно державних органів. А передача ув'язнених до приватних компаній позбавляє цей процес законності, що є порушенням права засуджених на свободу і виходить за межі порушення [5].

В Україні вже є досвід приватизації в'язниць. У липні 2021 р. Львівська виправна колонія № 48 стала першою, яку продали на аукціоні втричі вище за стартову ціну. Власником стала українська ІТ компанія, яка спеціалізується на розробці програмного забезпечення SoftServe, яка на цьому місці спорудить сучасний кампус. Це дасть можливість створити нові робочі місця, а податки від діяльності компанії поповнять державний бюджет.

Отже, як висновок, хочу висловити власну думку. Програма приватизації в'язниць є дійсно корисною для держави, адже дозволить зменшити витрати на утримання недіючих установ і спрямувати багатомільйонні видатки в інші

напрями розвитку держави. Наприклад, на розвиток тієї ж пенітенціарної системи, що, як зазначалося раніше, покращить умови існування засуджених і рівень безпеки в суспільстві в цілому.

Список використаних джерел

1. Музика А. А., Пуйко В. М. Тюрма. *Юридична енциклопедія* : В 6 т. / Редкол : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 6 : Т–Я. 2004. С. 162–164.

2. Реформування пенітенціарної системи та пробації. URL: https://minjust.gov.ua/reforming_the_penitentiary_system_and_probation

3. Кривицький Ю. В. Гуманізм як принцип діяльності міліції України: сучасний стан і перспективи реалізації. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2012. № 3. С. 5–9. URL: <http://clar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/25869>

4. Halden fengsel. URL: <https://www.kriminalomsorgen.no/halden-fengsel.5024512-237612.html>

5. Шевчук М. Приватні тюрми: досвід інших країн. *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/159604-privatni-tyurmi-dosvid-inshikh-krayin?fbclid=IwAR0iZkj1u2aBcwbhO9zn62ZyUb8idyVayv718M0MMOs6ZfOwI7Zl93ZAim8>

Бараненко Вікторія Олександрівна,
здобувачка ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Мозоль Наталія Іванівна,
доцентка кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидатка юридичних наук, доцент

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ НОРМ НА ПРАВООХОРОННУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Соціальні норми формувалися та стверджувалися одночасно з виникненням і розвитком людського суспільства. З часом спільне життя почало вимагати існування таких правил, які б допомогли розуміти, що прийнятно і правильно, а що є аморальним і недоречним, чітко знати, яка реакція суспільства повинна бути на певні дії осіб: схвалення, чи осуд, наслідування, чи неповага. Необхідним було також регулювати та